Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Romu ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo ce icɛi Jesu Kirisi, ɑmu iyi Ilɑɑɔ̃ í
kpe n nɑ n jɛ woo bɛ nɔ í nyɑm ikã̃ n wɑɑzoò lɑɑbɑɑu
jiidɑɛ.
2 Lɑɑbɑɑu jiidɑui Ilɑɑɔ̃ í wãò wɑ wo. Nɔ kuwã̃ iyi
í ceui í jɔ̀ wɑliiɛ ŋɑ à kɔ si kukɔi ideɛ.
3 Jesu Kirisi Lɑfɛ̃ɛ nwɑi wɑ fãɑ, nŋu iyi í jɛ Amɑi
Ilɑɑɔ̃u. À búui bɛi ɑmɑnɛ si dimii Dɑvidi ɑmɑnlu
nlɑu,
4 ɑmmɑ Hundei Ilɑɑɔ̃ í nyisi do gbugbã̃ iyi ntɔi
Amɑi Ilɑɑɔ̃i si wɑɑti iyi í dedeɛ hɑi si bɑlɛ.
5 Jesuu nŋui í muum didɔ̃ ǹ jɛò woo bɛ ku bɑ n
nɑɑò inɛ ŋɑ wɑ hɑi si dimi fei bi tɛɛ nɑ iriɛ ku bɑ ɑ
dɑsiɛ nɑɑnɛ nɔ ɑ jirimɑɛ.
6-7 Iŋɛ inɛi Romu ŋɑu, ì wɑ si inɔ nŋɑ ŋɑ, iŋɛ iyi
Jesu Kirisi í kpe.
Nɑ ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n kɔɑ iŋɛ fei tiɑu ihɛ̃ wɑ, iŋɛ iyi
Ilɑɑɔ̃ í nɛ kubi nŋɛ nɔ í kpe ŋɛ i nɑ i jɛ titi nŋu ŋɑ.
Ilɑɑɔ̃ Bɑɑ nwɑ do Lɑfɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ mu nŋɛ didɔ̃ do
lɑɑkɑi ku sũ.

Pɔlu wɑ bi ku bɔ Romu woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ ku kɑɑko

8 Sinte titã ǹ wɑ n sɑɑbu Aɔ̃ Lɑfɛ̃ɛm do sɑɑbui Jesu
Kirisi nɑ irii iŋɛ fei, si nɑ iyi í jɔ̀ à wɑɑ fɔ idei nɑɑnɛ
ku dɑsi nŋɛ si ɑndunyɑ fei.
9 Ilɑɑɔ̃, nŋu iyi ǹ wɑ n ceɑ icɛ do idɔm fei ǹ wɑ n
sisiò lɑɑbɑɑu jiidɑi Amɑɛ, í mà iyi ǹ wɑ n ye gigi nŋɛ
wɑɑti kã̃mɑ fei

10 si kutɔɔm. Ǹ ya n maa n tɔɔ Ilaaɔ̃ bii í bi ku
muum kpãa bɛbɛi n naa bi tu ŋɛ,
11-12 domi ǹ dasi idɔ jiida jiida n naa n yɛ ŋɛ ku ba
i ba gbugbã ŋa do saabum, waatɔ ka ba gbugbã ajɔ
si naanɛ ku dasi nwa awaɛ ŋa waati iyi an naa n wa
bi tu ŋɛ. Gbugbãu amuai Hundei Ilaaɔ̃i.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi tuuba nkpɔ nkpɔi
ǹ ya n ce sɔɔlui ku naa bi tu ŋɛ, amma hee nsɛi n kù
ba fayaɛ. Ǹ bi icɛm ku nɛ iso si anini nŋɛ, bɛi í nɛ bi
dimi mmu gɔ ŋa mɔ.
14 Ǹ wa n mu gbesei n waazoa inɛ fei hai inɛ ŋa
iyi à fũ iju hee do ilu iju dũdũ ŋa, bi inɛ ŋa iyi à nɛ
kumà hee do inɛ ŋa iyi a kù nɛ kumà.
15 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi n sisia iŋɛ inɛi Romu ŋau mɔ
laabaau jiidau ntɔ ntɔ.

Gbugbãi laabaau jiida

16 N kaa n ce anyɔi laabaau jiidau, domi í jɛ
gbugbãi Ilaaɔ̃i iyi wa faaba inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ
fei, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa.
17 Laabaau jiidau wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í ya jɔ̀ inɛ ku jɛ
dee dee na naanɛ ku dasi nŋu akã, si bɛi à kɔɔ à ni,
inɛ iyi í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na naanɛ ku dasiu á
ba kuwɛɛ.

Taalei inɛ ŋa

18 Do ntɔi, Ilaaɔ̃ wa nyisi idɔɔkɔ̃ɛ wa hai lele si
gãmɛi inɛ ŋa iyi à waa ce laalɔ fei nɔ a kù mà bɛɛrɛɛ.
Si laalɔ ku ce nŋau a kù jɔ̀ ntɔ kù waa ce icɛ.
19 Ilaaɔ̃ wa ce idɔɔkɔ̃ domi mii iyi í jɔ amanɛ kú mà
siɛ kù manji nŋa. Ilaaɔ̃ takaɛ í nyisi ŋa mam mam.
20 Do ntɔ, a kaa yɔkɔ a yɔɔ do iju, amma hai waati
iyi í taka andunya í nyisi araɛ iyi nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nɔ í

nyisi gbugbã hai nɛ kɔɔɛ si mii ŋa iyi í taka. Na nŋu, a kù nɛ iyi aa fɔ.

21 À mà Ilaaõ amma a kù waa saaluɛ hee a bɛi a saabuɛ si bɛi í jɔ. Iri nŋa í na í ku, nɔ idɔ hai nɛ bisi nŋa í dási ilu kuku nla nla.

22 À waa tamaa aŋa à nɛ bisi amma nnyɛi à na à ce.

23 Í sĩai wo a tɔɔ Ilaaõ ilu amboe, nŋu iyi kaa ku ajɔ kãma. Amma wee à sinda à waa tɔɔ iwẽ ŋa iyi à jɔ amanɛ iyi á ku. Iwẽ gɔ ŋa mɔ à jɔ yɛi ŋa, do iŋa ŋa iyi à waa nɛ do iyi à waa cã ilɛ.

24 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaõ í fũsi ŋa awɔ ku ba a hanya a ce daa sãmi aŋa duusõɔ si bɛi idɔ nŋa í bi. Daa sãmiu á jɔ̀ a cã anyi.

25 Inɛ ŋau à kpaasi ntɔi Ilaaõ do ibo. Mii ŋa iyi Ilaaõ í taka ŋai à waa tɔɔ à waa ce nŋa icɛ, kù jɛ Ilaaõ takaɛ. Ilaaõi à nɛ ka maa saabu hee do ajɔ fei. Ami.

26 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaõ í fũsi ŋa awɔ nɔ à dasi kɔdɛɛ iyi í jɔ̀ à waa cã anyi. Inaabo nŋa ŋa a ci ya jɛ baa inɛmɔkɔ ku sũò ŋa má, bii ku jɛ aŋa duusõɔ.

27 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ ŋau mɔ a ci ya sũò baa inaabo ŋau má, amma kubi hai nɛ yaasei aŋa duusõɔ í la hee í caa. À waa ce idei iju hai nɛ anyɔ inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ, nɔ aŋa taka nŋa à waa gba ijuukpã iyi í to zakai kurara nŋa.

28 Si na iyi í jɔ̀ a kù bi Ilaaõ ku mà ŋɔi í jɔ̀ í dasi ŋa lasabu laalɔ a ceò mii iyi kù jɔ amanɛ ku ce.

29 Nɔ laalɔ fei í wɛɛ nŋa, hai inɔ ku kã do kɔdɛɛ do njɛ ku cé do igu do inɛ ku kpa do ija do ibo do bisi laalɔ, hee do irii njɛ ku sɔ.

30 À ya maa fɔ laalɔi njɛ, à cé Ilaaõ, à ya yɛ ara nŋa, à jɛ ilu faau ŋa, à ya tɔɔ fufu, à nɛ bisii laalɔ ku ce, a kù waa saalu iyeò baa nŋa ŋa.

31 A kù nɛ bisi, a kù nɛ naanɛ, a kù bi njɛ, a kù nɛ araarei njɛ.
32 À mà woodai Ilaaɔ̃ iyi wa fɔ í ni, inɛ ŋa iyi à waa
ce dimii mii bɛɛbɛ ŋa, ikui í jɛ kɔkɔɔ nŋa. Do nŋu fei
à ya coo, nɔ à ya maa saabu woo ce dimiɛ ŋa má.

2

Kiitii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu, awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, baa bii yooi
ì jɛ, i kù nɛ iyi aa fɔ, domi waati iyi ì waa yɛ taalei inɛ
ŋa nɔ awɔ takaɛ ì waa ce mii laalɔ ŋau bɛ, awɔ takaɛ
ì waa so taalei.
2 Do ntɔ, à mà iyi Ilaaɔ̃ í nɛ ntɔ bii wa yɛ taalei inɛ
ŋa iyi à waa ce dimi bɛɛbɛ.
3 Debɛi, ì waa tamaa mà awɔ aa fita si kiitii Ilaaɔ̃i,
awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, nɔ awɔ mɔ ì waa ce
dimi bɛɛbɛ má?
4 Mà ì donda kulai jiida ku jɛɛ do temuaɛ do suuru
ku nɛɛi? I kù mà iyi jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ í mɔsi wa koo
si gãmɛɛ ku ba i kpaasi kuwɛɛɛ?
5 Amma si na iyi í jɔ̀ idɔɛ í le nɔ i kù jɛsi i kpaasi, ì
waa faa araɛ idɔɔkɔ̃ iyi í la í rei si ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á kiiti
inɛ ŋa dee dee nɔ inɛ fei á yɔɔ.
6 Ajɔ nŋu bɛ á sãa inɛ fei si bɛi kuceɛ í to.
7 Inɛ ŋa iyi à temua à waa ce jiida à waa dɛdɛò
amboe do bɛɛrɛ, nɔ à waa dɛ aŋa a maà ce nfe, aŋai
Ilaaɔ̃ á mua kuwɛɛ hai tãu.
8 Amma inɛ ŋa iyi à kɔsiɛ nɔ a kù waa ceò ntɔ icɛ í
gbe laalɔ, aŋai aa yɛ idɔɔkɔ̃ nlaɛ.
9 Inɛ iyi wa ce laalɔ fei á yɛ wahala do ijuukpã, hai
Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa.

10 Inɛ mɔ iyi wa ce jiida á ba amboe do bɛɛrɛ do
laakai ku sũ, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu
ŋa.
11 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á ce domi bi tɛɛ inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.
12 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum hai mà wooda, si
wooda hai mà nŋai aa ce nfe. Amma inɛ ŋa mɔ iyi à
mà wooda nɔ à waa ce dulum, woodaui á kiiti ŋa,
13 domi kù jɛ inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei woodau aŋai
à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, í gbe inɛ ŋa iyi à waa ce
iyi wa fɔ.
14 Waati iyi dimi mmu ŋa, aŋa iyi a kù mà wooda,
à waa ce mii iyi wa fɔ do idɔɔbi nŋa, iyi bɛ wa nyisi
iyi woodau í wa si idɔ nŋa.
15 Daa nŋa wa nyisi iyi à kɔ woodau si idɔ nŋa.
Idɔ nŋa wa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ lasabu nŋa í ya yɛ taale nŋa
walakɔ ku na ŋa ntɔ.
16 Ajɔi kiitii Ilaaɔ̃ si bii Jesu Kirisi á kiiti inɛ ŋa
bɛɛbɛi mii ŋau bɛ fei á ce. Á kiiti inɛ ŋa na icɛ iyi
à waa ce si asii fei si bɛi laabaau jiida iyi ǹ wa n sisi
nŋɛu wa fɔ.

Zuifu ŋa do wooda

17 Awɔ Zuifu, ì waa cɔ araɛ Zuifu, ì waa naanɛ
wooda, ì waa tɔɔ fufu ì ni awɔ ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃.
18 Ì mà mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce, nɔ wooda í kɔɛ si i ce
mii iyi í sĩa.
19 Ì waa tamaa iyi aa yɔkɔ i cuaa fɛɛju ŋa nɔ i jɛ inya
kumái inɛi ilu kuku ŋa.
20 Ì waa tamaa mà aa yɔkɔ i mua nnyɛi ŋa bisi, nɔ i
kɔ hai mà ŋa si cio, domi ì mà iyi icui kumà do ntɔu
si woodai í wa.

21 To, awɔ iyi ì waa kɔ inɛ gɔ ŋa si cio, na mii í ce i
kaa kɔ araɛ. Awɔ iyi ì waa sɔ̃ inɛ ŋa a maà ce ile, na
mii ì waa ce ile.
22 Awɔ iyi ì ni inɛ ŋa a maà ce sakara, na mii í ce ì
waa coo. Awɔ iyi ì cé iwɛ̃, na mii í ce ì waa bɔ ilè ile
bɛ.
23 Awɔ iyi ì waa tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ì mà wooda,
na mii í ce i kù waa jirimaɛ ì jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ wa bɛjɛ.
24 Na irii iŋɛ Zuifu ŋai dimi mmu ŋa à ba à waa
fɔò taalei Ilaaɔ̃, si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ.
25 Awɔ Zuifu, bii ì waa too wooda, bangoɛ í nɛ
aranfãani jiida, amma bii i kù waa jirima woodau,
bangoɛ í jɛ ngbɛ.
26 Na nŋu, dimi mmu iyi a kù dasiɛ bango nɔ wa
too woodau, Ilaaɔ̃ kaa cɔɔ bɛi inɛ iyi à dasiɛ bango?
27 Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii a kù
dasiɛ bangou á yɛ taalei iŋɛ Zuifu ŋau, domi baa do
iyi ì ce bango nɔ ì mà wooda iyi à kɔ nŋɛ i kù waa
jirimaɛ ŋa.
28 Inɛ iyi í jɛ Zuifu do ntɔ kù jɛ inɛ iyi í jɛ Zuifu si
kuyɛi inɛ ŋa. Iyi í nɔ í jɛ bangou ntɔ ntɔ kù jɛ iyi à ya
ce si ara.
29 Amma inɛ iyi í jɛ Zuifu ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ Zuifu
si idɔɛ. Iyi í nɔ í jɛ bango do ntɔ nŋui í jɛ bangoi idɔ.
Icɛi Hundei Ilaaɔ̃i, kù jɛ ti wooda. Zuifu dimi bɛɛbɛ,
Ilaaɔ̃i á saabuɛ, kù jɛ amanɛ ŋa.

3

1 Debɛi, aranfãani yoomai Zuifu ku jɛ í nɛ. Riba
yoomai bango ku ce í nɛ.
2 Ntɔ ntɔ aranfãaniɛ í la si mii fei. Sinte, Zuifu ŋai
Ilaaɔ̃ í daa ideɛ si awɔ.

3 Bii inɛ gɔ ŋa a kù dasi naanɛ, naanɛ hai dasi nŋau
á jɔ̀ Ilaaɔ̃ mɔ kú jɛ hai nɛ naanɛi?
4 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Baa bii inɛ fei í jɛ ilu ibo ka
mà iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ntɔ. Si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ na iriɛ í
ni,
Amanɛ ŋa à nɛ a mà iyi ì jɛ dee dee si ide kufɔɛ,
Nɔ ì ya fɔ ntɔ si kiitiɛ.
5-6 Amma bii laalɔ ku ce nwa í jɔ̀ à mà iyi Ilaaɔ̃i í jɛ
dee dee, bɛirei aa ka ni. Aa ka yɛ taalei Ilaaɔ̃ bii wa
kpã wa iju? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Ǹ wa n fɔ dei si bɛi
amanɛ ŋa à ya dɔ̃. Bii Ilaaɔ̃ kù jɛ dee dee, debɛi bɛirei
á ce ku kiiti andunyau.
7 Bii ibom í teese í jɔ̀ inɛ ŋa à waa yɛ ntɔi Ilaaɔ̃, nɔ
do yaase bɛɛbɛ iriɛ wa baò amboe, na mii í ce á maa
yɛ taalem má bɛi ilu dulum.
8 Na mii í ce a kaa ka ni, ka ce laalɔ ku ba irii Ilaaɔ̃
ku nɛò bɛɛrɛ. Inɛ gɔ ŋa à ya ni bɛɛbɛi ǹ wa n fɔ ku ba
a bɛjɛ irim. Inɛ dimiɛ ŋa aa nɔ a yɛ ijuukpãɛ si bɛi í
jɔ.

Inɛ kãma kù jɛ dee dee

9 Debɛi, awa Zuifu ŋa mɔ à tia inɛ gɔ ŋa mɛɛ. Aawo,
baa keeke, domi à nyisi tã iyi Zuifu ŋa do dimi mmu
ŋa aŋa fei à wa si awɔ gbugbãi dulum.
10 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ kãma kù jɛ dee dee, baa akã.
11 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í nɛ bisi.
Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi wa dɛ Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei í nyɔi,
Inɛ fei í bɛjɛi.
Inɛ kãma kù wɛɛ iyi wa ce jiida baa akã.
13 Idei gɛlɛ nŋa í sãmi bɛi balɛ foo,
Nɔ í nɛ acĩ bɛi njo.

Do idei gɛlɛ nŋaui à ya takiò inɛ ŋa.
14 À nɛ inɔ kuro nɔ ikpei wa kɔ̃ si gɛlɛ nŋa.
15 Kutɛ gbãa ku kpa inɛi à nɛ.
16 Bii à bɔ fei idei kukpa do inɔ kufɔi à ya jɔ̀ bɛ.
17 A kù mà kpãai laakai ku sũ.
18 A kù nɛ njoi Ilaaɔ̃.
19 Amma awa à mà iyi mii iyi wooda wa fɔ fei, inɛ ŋa iyi woodau í kãi wa fãa. Wooda í wɛɛi ku ba gɛlɛ kãma ku maà nɛ iyi á fɔ, nɔ inɛ fei ku mà iyi Ilaaɔ̃ wa yɛ taaleɛ.
20 Ntɔ ntɔ inɛ kãma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jirima wooda hee koo jɛò dee dee si wajui Ilaaɔ̃. Wooda í wɛɛi ku ba ku jɔ̀ amanɛ ku mà iyi nŋu í jɛ ilu dulum.

Yaase bɛi Ilaaɔ̃ í ya ce inɛ dee dee

21 Amma nsɛi, Ilaaɔ̃ í nyisi wa yaase bɛi nŋu í ya ce amanɛ dee dee, kù jɛ do idei wooda. Woodai Moizi do waliii Ilaaɔ̃ ŋau à jɛ sɛɛdaɛ.
22 Inɛ ŋa iyi à dasi Jesu Kirisi naanɛ fei, Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasiu. Inɛ gɔ kù jɛ ikã,
23 domi inɛ fei í ce dulum nɔ à kua amboei Ilaaɔ̃.
24 Amma Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee dee hai nɛ ngɔgɔ ku sã na didɔ̃ɛ do saabui Jesu Kirisi iyi í ya ŋa.
25 Nŋui Ilaaɔ̃ í jilɛ ku jɛ kuwee. Njɛɛ iyi í nikã í kpa dulum dii inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ. Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku nyisiò iyi nŋu í jɛ dee dee. Tako wo si suuruɛ í temua do dulum dii amanɛ ŋa, kù kpã ŋa iju.
26 Amma si dee dee ku jɛɛ wa nyisi wa si waatii nsɛiu ihɛ̃ iyi nŋu inɛ dee deei, nɔ nŋu wa ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasi Jesu.
27 Debɛi, à nɛ kpãa iyi aa ka tɔɔ fufu má? Aawo, kaa ce. Na mii. Si na iyi í jɔ̀ kù jɛ wooda ku jirimai à waa ka, bii kù jɛ naanɛ ku dasi.

28 À nɔ à yɛ iyi amanɛ á jɛ dee deei na naanɛ iyi í
dasi nŋu akã, kù jɛ na wooda ku jirima.
29 Mà Ilaaɔ̃ í jɛ ti Zuifu ŋa aŋa akãi? Kù jɛ ti dimi
mmu ŋa má? Ntɔ ntɔ í jɛ ti dimi mmu ŋa mɔ,
30 domi Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ. Nŋui á ce inɛ ŋa dee dee
na naanɛ ku dasi nŋa, hai Zuifu ŋa hee do dimi
mmu ŋa.
31 Si bɛɛbɛ à waa kpa wooda na idei naanɛ ku
dasiui? Aawo. À kɔ̃ɔsi gbugbãɛ mɔm nii.

4

Yaase iyi à yɛ si kuwɛɛi Aburahamu

1 Bɛirei aa ka fɔ nsɛi do idei Aburahamu bala nwa.
Mii í ba.
2 Bii Ilaaɔ̃ í ce Aburahamu amanɛ dee dee na icɛ
iyi í ce, á yɔkɔ ku tɔɔò fufu. Amma kù nɛ si bii á tɔɔò
fufu si wajui Ilaaɔ̃,
3 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Aburahamu í
dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ nŋui í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í dooɛ si inɛ dee
dee.
4 Nsɛi, inɛ iyi wa ce icɛ a ci ya doo fiai lafɛ̃ɛ bɛi
amua, ti njɛ asaiyaɛi.
5 Amma inɛ iyi í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nɔ kù dɛ nŋu ku
jɛ dee dee na icɛɛ, Ilaaɔ̃ mɔ, nŋu iyi í ya ce ilu dulum
ŋa dee dee, á doo lafɛ̃ɛu amanɛ dee dee na naanɛ ku
dasiɛ.
6 Bɛɛbɛi Davidi mɔ wa fɔ idei inɔ didɔ̃i inɛ iyi Ilaaɔ̃
í doo amanɛ dee dee iyi kù jɛ na icɛɛ.
7 Í ni,
Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei kuraraɛ,
Nɔ í bii dulum dɛɛ.
8 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi Ilaaɔ̃ kù waa doo dulum dɛɛ.

9 Inɔ didɔ̃u, ti inɛ ŋa iyi à ce bango aŋa akãi? Kù jɛ
ti inɛ ŋa mɔ iyi a kù ce bango? À tako à fɔɔ tã wo à
ni, Ilaaɔ̃ í doo Aburahamu amanɛ dee dee na naanɛ
iyi í dasiu.
10 Bɛirei í yɛ waati bɛɛbɛ. Í ce bango ba. Mà kù ce.
Waati bɛɛbɛ kù ce bango titã. Hai lɔ bangoi wa jɛ.
11 Si anyiɛ í na í ce bango iyi wa jɛ nyinda iyi Ilaaɔ̃ í
coo inɛ dee dee. Í coo inɛ dee dee na naanɛ ku dasiu
waati iyi kù ce bango. Bɛɛbɛ mɔi í na í jɛ balai hai ce
bango ŋa iyi à dasi naanɛ fei ku ba Ilaaɔ̃ ku doo aŋa
mɔ inɛ dee dee ŋa.
12 Nɔ wa jɛ balai woo ce bango ŋa mɔ, aŋa iyi kù jɛ
bango nŋu akãi à ce, amma tuubai naanɛ ku dasi iyi
bala nwa Aburahamu í jɔ̀ si waati iyi kù ce bango,
nŋui aŋa mɔ à waa too si.

Do naanɛ ku dasii à ya baò kuwãi Ilaaɔ̃

13 Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu do dimiɛ ŋa kuwã iyi
aŋai aa jɛ tubui andunyau ihɛ̃ fei. Kù jɛ si na iyi í
jɔ̀ í jirima wooda, amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee na
naanɛ ku dasiɛui.
14 Bii í jɛ inɛ ŋa iyi à waa jirima wooda, aŋai aa nɛ
mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce kuwãɛu, naanɛ ku dasiu ngbɛi,
nɔ kuwã iyi Ilaaɔ̃ í ceu mɔ í kpa iri mbɛ,
15 domi woodai wa naaò idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa. Amma
bii wooda kù wɛɛ, idei wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ.
16 Na nŋu, kuwãu, ti inɛ ŋa iyi à dasi naanɛi ku
ba ku jɛ amua iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa na didɔ̃ɛ nɔ ku
jɛ ti dimii Aburahamu fei. Kù jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ
wooda aŋa akã, amma do inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ bɛi
Aburahamu, nŋu iyi í jɛ balai awa fei.
17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, nŋui ǹ ce balai dimi
nkpɔ. Nŋui í jɛ bala nwa si wajui Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃i í dasi

naanɛ, nŋu iyi í ya jĩ iku ŋa, nɔ do ide ku fɔɛi í taka mii ŋa iyi a kù wɛɛ wo.
18 Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ wa cɔò kpãa baa do iyi kù yɛ mii iyi wa degbeu titã. Na nŋu, Ilaaɔ̃ í coo balai dimi nkpɔ ŋa si bɛi í tako í fɔ í ni, dimiɛ ŋa aa na a kpɔ.
19 Waati nŋu í nɛ zakai adɔ̃ cĩɔ. Í mà iyi nŋu í gbo, nɔ Sara aboɛu mɔ kaa yɔkɔ ku bí ama má, amma do nŋu fei naanɛ ku dasiɛ kù kaye.
20 Kù fũsi naanɛ ku dasiɛ awɔ, kù nɔ kù sika si ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu. Naanɛu í teese wa muaa gbugbã mɔm nii nɔ wa saabu Ilaaɔ̃,
21 domi í mà kam kam, mii iyi Ilaaɔ̃ í wãu í nɛ gbugbãi ku coo.
22 Ŋɔi í jɔ̀ na naanɛ ku dasiɛ Ilaaɔ̃ í dooɛ inɛ dee dee.
23 Amma iyi à kɔɔ à ni, à dooɛ inɛ dee dee, kù jɛ na irii nŋu akãi à kɔɔ.
24 À kɔɔi na irii awa mɔ iyi Ilaaɔ̃ wa doo wa inɛ dee dee, awa iyi à dasiɛ naanɛ, nŋu iyi í jĩ Jesu Lafɛ̃ɛ nwa hai si balɛ.
25 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ à kpa Jesu wo na irii dulum du wa nɔ í jũu má ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa.

5

À dɔ̃ do Ilaaɔ̃

1 Nsɛi, si bɛi Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ dee dee ŋa na naanɛ ku dasi nwa, à dɔ̃ do nŋu na saabui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
2 Jesu mɔi í mu nwa kpãa do saabui naanɛ ku dasiu ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce nwa didɔ̃. Na didɔ̃ui à waa leekĩ dim dim nɔ à nɛ inɔ didɔ̃ domi à waa cɔ kpãa iyi aa ka nɛ baa nwa si amboei Ilaaɔ̃.

3 Iyi í re mɔm, baa si wahala à ya ka nɛ inɔ didɔ̃i
domi à mà iyi wahala í ya bí temua.
4 Bii à nɔ à temua si wahalau, aa ka fita bɛi inɛ iyi
í jɛ igũ si laakai ku cɔ, nɔ igũ iyi à jɛu á bí nwa kpãa
ku cɔ.
5 Nɔ kpãa iyi à waa cɔu kaa jɛ ngbɛ domi kubii
Ilaaɔ̃ í wa si idɔ nwa do saabui Hundeɛ iyi í mu nwa.

6 Si waati iyi a kù nɛ gbugbã, Kirisi í ku na irii inɛ
ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Í kui si waati iyi Ilaaɔ̃ í
jilɛu.
7 À gaabua amanɛ ku jɛsi nŋu ku ku baa na inɛ dee
dee. Á yɔkɔ ku jɛ ilu wɔɔkɔ gɔ á jɛsi nŋu ku ku na inɛ
jiida gɔ.
8 Amma Ilaaɔ̃ í nyisi wa kubi nlaɛ domi waati iyi
à jɛ ilu dulum ŋa Kirisi í ku na iri nwa.
9 Nsɛi, si na iyi í jɔ̀ njɛi Kirisi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ
dee dee ŋa, kù nɛ sika kãma á faaba wa hai si idɔɔkɔ̃ɛ
iyi á naa.
10 Waati iyi à jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃, í jɔ̀ à dɔ̃ do nŋu na ikui
Amaɛ. Na nŋu nsɛi, si bɛi à dɔ̃ do nŋu, sika kãma kù
wasi á nyi ku faaba wa má na kuwɛɛi Amau.
11 Iyi í re mɔm, Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɔ̀
à dɔ̃ do Ilaaɔ̃, í nyi í jɔ̀ à nɛ inɔ didɔ̃ má si Ilaaɔ̃.

Adamu do Kirisi

12 Dulum í lɔ wai si andunya hai bi inɛ akã, nɔ
dulum nɔu í naaò iku wa. Si bɛɛbɛ, ikuu í tosi inɛ
fei domi inɛ feii í ce dulum.
13 Ntɔi dulum í wa si andunya wo woodai Moizi í
bɛi í naa, amma bii wooda kù wɛɛ, ijuukpãi wooda
ku kua mɔ kaa wɛɛ.

14 Do nŋu fei, hai waatii Adamu hee ku koo si
Moizi fei, inɛ ŋa à ya ku baa do iyi a kù kua wooda
bɛi Adamu í ce.
Aa ka yɔkɔ ka wã Adamu do inɛ iyi í na í naau.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ nkpɔi í ku na kurarai inɛ akãu,
amma didɔ̃i Ilaaɔ̃ í la í re kurarai Adamu. Didɔ̃i
Ilaaɔ̃u mɔ hai bi inɛ akãi í naa, nɔ lafɛ̃ɛui í jɛ Jesu
Kirisi. Didɔ̃u amua nla nlai, nɔ í tosi inɛ nkpɔ.
16 Amuai Ilaaɔ̃u do kurarai inɛ akãu í wãaia njɛ,
domi kurara akãui í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa ku yɛ taale
nŋa, amma didɔ̃ɛi á jɔ̀ ku ce wa inɛ dee dee baa do
iyi à tako à ce kurara nkpɔ nkpɔ.
17 À mà iyi iku í tosi inɛ fei na kurarai inɛ akãu.
Amma na inɛ akã mɔi aa ka ba mii iyi í la í re, domi
inɛ iyi í gba didɔ̃ nlai Ilaaɔ̃ do amua nlaɛ iyi í jɔ̀ í jɛ
dee dee fei, á maa wɛɛ nɔ á jɛ bomma na irii Jesu
Kirisiu.
18 Na nŋu, si bɛi kurarai inɛ akã í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í yɛ taalei
inɛ fei, bɛɛbɛ mɔi dee dee ku jɛi inɛ akã í jɔ̀ inɛ fei í
jɛ dee dee í baò kuwɛɛ.
19 Si bɛi ide hai gbɔi inɛ akã í jɔ̀ inɛ nkpɔ í jɛ ilu
dulum, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á ce inɛ nkpɔ dee dee na ide
ku jirimai inɛ akãu.
20 Wooda í lɔ wai ku ba kurara ku kɔ̃ɔsi, amma bii
dulum í kɔ̃ɔsi, didɔ̃i Ilaaɔ̃ mɔ í ya kɔ̃ɔsi ku roo mái.
21 Si bɛi dulum í lɔsi inɛ fei hee í naaò iku wa,
bɛɛbɛ mɔi didɔ̃i Ilaaɔ̃ í naa si inɛ fei ku ba ku ce wa
inɛ dee dee ŋa nɔ ku mu nwa kuwɛɛ iyi ci ya tã na
anu akã iyi à nɛ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

6

À ku si gãmɛi dulum, nɔ à jɛ ilu hunde si Kirisi

1 Debɛi bɛirei aa ka ce. Aa ka ya maa ce dulum ku
ba didɔ̃u ku kɔ̃ɔsi?
2 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Awa iyi à ku si gãmɛi dulum,
bɛirei aa ka ce ka maa jɛ kuwɛɛ nwa si dulum má.
3 I kù mà ŋa awa iyi à dasi wa inyi do irii Jesu
Kirisi fei, à kui bɛi nŋu mɔ í ku?
4 Na nŋu, si inyi ku dasiu à ku do nŋu ajɔ, nɔ à si
wa do nŋu ajɔ, ku ba bɛi amboei Ilaaɔ̃ Baaba í dedɛ
hai si balɛ awa mɔ ka maa nɛ si kuwɛɛ titɔ̃.
5 Ntɔ ntɔ, si bɛi anu akã nwa do nŋu í jɔ̀ à ku do
nŋu ajɔ, kù nɛ sika á jɔ̀ ka dede má hai si balɛ do nŋu
ajɔ.
6 À mà iyi à kpakpa daa nwo nwa si j̈ii ku gaau do
Jesu ajɔ, ku ba daa nwo nwa iyi wa dasi wa dulum
nɔu ku kpa iri, nɔ ka maà jɛ arui dulum má,
7 domi dulum kaa nɛ gbugbã kãma má si inɛ iyi í
ku.
8 Nsɛi, si bɛi à ku do Kirisi ajɔ, bɛɛbɛ mɔi à nɛ naanɛ
iyi aa ka ba kuwɛɛ do nŋu ajɔ,
9 domi à mà iyi Kirisi, nŋu iyi í dede hai si balɛ kaa
ku má, iku kù nɛ siɛ gbugbã má.
10 Waati iyi í ku, í kui gbakã akã na irii dulum,
amma í baa si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ iyi í wa si nsɛi í
jɛ ti Ilaaɔ̃.
11 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i doo ara nŋɛ bɛi iku
si gãmɛi dulum, nɔ i doo ara nŋɛ ilu hunde má si
wajui Ilaaɔ̃ na anu akã nŋɛ iyi ì nɛ do Jesu Kirisi ŋa.
12 Na nŋu, i maà jɔ̀ dulum ku jɛ bomma si ara nŋɛ
má, i maà ti i jɔ̀ kɔdɛɛi arau ku kãmia ŋɛ má.
13 I maà ti i jɔ̀ ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ kãma kù wa si awɔi
dulum má i maa ceò laalɔ ŋa. Amma i so ara nŋɛ i
na Ilaaɔ̃ bɛi inɛ ŋa iyi à j̈i wa hai si balɛ, nɔ i so ikɔ̃
ikɔ̃i ara nŋɛ fei i daa Ilaaɔ̃ si awɔ ŋa i maa ceò jiida.

14 Dulum kù nɛ ku nɛ si ŋɛ gbugbã má domi
wooda kù nɛ gbugbã si ŋɛ amma didɔ̃i Ilaaɔ̃i í nɛ
gbugbã si ŋɛ.

Ka jɛ arui icɛ jiida ku ce

15 To, mii aa ka ce. Si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nwa didɔ̃ nɔ
wooda kù nɛ si wa gbugbã, dulum nii aa ka maa ce?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ.

16 Ì mà sãa sãa ŋa bii ì so ara nŋɛ ì daa inɛ gɔ si awɔ
ì waa jirimaɛ ŋa, inɛ iyi ì waa jirimau bɛ ŋa aruɛi ì jɛ
ŋa. Bii ì jɛ arui dulum ŋa, kɔkɔɔɛi í jɛ iku, bii ì nɔ ì jɛ
arui Ilaaɔ̃ ku jirima ŋa, kɔkɔɔi nŋu mɔi á jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku
ce ŋɛ inɛ dee dee ŋa.

17 Amma ka saabu Ilaaɔ̃ domi baa do iyi ì jɛ arui
dulum ŋa wo, nsɛi do inɔ akãi ì waa jirima kukɔsi
iyi à da nŋɛ si awɔ.

18 À ya ŋɛ hai si awɔi dulum, nɔ ì baa ì jɛ arui icɛ
jiida ku ce ŋa.

19 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃i do yaasei kucei inɛ ŋa na
gbugbã hai nɛ nŋɛ. Si bɛi ì tako ì so ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ
ikã ikã ì daa riisi do laalɔ si awɔ bɛi aru ku ba i ceò
laalɔ ŋa, nsɛi ì nɛ i so ikɔ̃i ara nŋɛ fei i jɔ̀ ku jɛ arui icɛ
jiida ku ce ŋau ŋa ku ba daa nŋɛ ku má.

20 Waati iyi ì waa jɛ arui dulum ŋa, ì ya jilɔɔ si i kù
nɛ i ce mii iyi Ilaaɔ̃ wa tɔɔ ŋɛi.

21 Riba yoomai ì ya ba ŋa waati bɛɛbɛ. Riba iyi ì ba
ŋau wa mu ŋɛ anyɔ nsɛi, nɔ iri ku kpaɛ ikui.

22 Amma nsɛi à ya ŋɛ hai si awɔi dulum ì baa ì jɛ
arui Ilaaɔ̃ ŋa, riba nŋɛi í jɛ daa iyi í má, iri ku kpaɛ
mɔi í jɛ kuwɛɛ hai tã.

23 Ribai dulum nii í jɛ iku, amma amuai Ilaaɔ̃i í jɛ
kuwɛɛ iyi ci ya tã na anu akã nwa iyi à ce do Jesu
Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

7

Njɛ ku so í jɛ nwa yaase

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì mà wooda ŋa, i kù mà ŋa
iyi wooda í nɛ gbugbãi si amanɛ si waati iyi í wɛɛ si
hunde nŋu akã?
2 Bɛɛbɛ mɔi abo à so mɔkɔ í nɛ ku wa bi mɔkɔɛ si
waati iyi mɔkɔu í wɛɛ. Amma bii mɔkɔu í ku abou í
fita hai si woodai njɛ ku so mbɛ.
3 Na nŋu, bii mɔkɔu í wɛɛ nɔ abou í koo í so mɔkɔ
mmu, abo à ce sakarai aa kpoo. Amma bii mɔkɔɛ í
ku, í fita si woodai njɛ ku soui. Waati bɛɛbɛ bii í so
mɔkɔ mmu kù jɛ à ce sakara má.
4 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, anu akã nŋɛ do Kirisi í
jɔ̀ iŋɛ mɔ ì ku do nŋu ajɔ nɔ ì fita hai si awɔi wooda.
Bɛbɛi ti inɛ mmui ì jɛ ŋa. Ti inɛ iyi í jɪ̀ hai si balɛui ì
jɛ ŋa ku ba i so iso iyi í jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa.
5 Waati iyi à wɛɛò daa nwo nwa ŋa wo, kɔdɛɛ laalɔ
iyi wooda í dede si wa wa ce icɛ si ikɔ̃i ara nwa ikã
ikã fei nɔ wa bɔò wa bi iku.
6 Amma nsɛi, si bɛi à ku si gãmɛi wooda, nŋu iyi
wa mu wa wo bɛi aru, à fita hai si awɔɛ. Bɛbɛi aa ka
yɔkɔ ka cea Ilaaɔ̃ icɛ do daa titɔ̃ iyi í jɛ ti Hundeɛ, kaa
jɛ do daa nwo iyi í jɛ ti wooda.

Wooda do dulum

7 To, bɛirei aa ka fɔ. Woodau dulum nii? Aawo,
kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na saabui woodaui í jɔ̀ ǹ mà
dulum. Ntɔ ntɔ, n kaa n mà mà kɔdɛɛ dulum nii wo
bii wooda kù ni n maà n ce kɔdɛɛ.
8 Nɔ na woodaui dulum í ba kpãa í bíim kɔdɛɛ ikã
ikã fei, domi bii wooda kù wɛɛ dulum mɔ kaa wɛɛ.
9 Tako waati iyi n kù mà wooda, ǹ wɛɛ wo, amma
waati iyi ǹ na ǹ mà wooda, dulum í dedei

10 nɔ ɲ̀ ku. Bɛɛbɛi woodɑ iyi í nɛ ku jɔ̀ n nɛ kuwɛɛ,
ɲ̀ bɑ wee ikui í nɑɑm wɑ,
11 domi dulum í ceò woodɑ icɛ nɔ í wɑ inyii itĩm
í kpɑm.
12 Ntɔ ntɔ woodɑ í má nɔ ideɛ mɔ í má, í jɛ dee dee,
í nɔ í sĩɑ.
13 Debɛi mii jiidɑu í bɑɑ í jɛɛm kpãɑi iku? Aɑwo,
kù jɛ bɛɛbɛ. Dulum nii í kpɑm. Mii jiidɑi í so í nɑ í
kpɑm do. Nŋui í jɔ̀ à yɔɔ iyi dulum í jɛ mii lɑɑlɔ do
ntɔ nɔ í gɑɑbu í cɑɑ.

Inɛ iyi dulum í kãmiɑ

14 Ntɔi à mà iyi woodɑi Ilɑɑɔ̃ ti Hundei, ɑmmɑ
ɑmu ɑmɑnɛi iyi à tɑɑ dulum ɲ̀ jɛ ɑruɛ.
15 Mii iyi ɲ̀ wɑ n ce n ci yɑ n mà yɑɑseɛ, domi mii
iyi ɲ̀ bi, n ci yɑ n ce nŋu, ɑmmɑ mii iyi ɲ̀ cé, nŋui ɲ̀
yɑ n ce.
16 Bii ɲ̀ wɑ n ce iyi n kù bi, ɲ̀ jɛsi iyi woodɑ í sĩɑi.
17 Ammɑ bii bɛɛbɛi, kù jɛ ɑmui ɲ̀ wɑ n coo má,
dulum iyi í wɑ sim nii wɑ coo.
18 Ǹ mà sãɑ sãɑ iyi mii jiidɑ kãmɑ kù wɑ sim,
wɑɑtɔ dɑɑm nii ɲ̀ wɑ n fãɑ, domi wɑɑti kãmɑ fei
idɔm í yɑ mɑɑ bi jiidɑ ku ce, ɑmmɑ kuceɛi n ci yɑ
n yɔkɔ.
19 N ci yɑ n ce jiidɑ iyi ɲ̀ bi, í gbe lɑɑlɔ iyi n kù biu.
20 Nɔ bii ɲ̀ wɑ n ce iyi n kù bi, kù jɛ ɑ ni ɑmui ɲ̀ wɑ
n coo, dulum iyi í wɑ sim nii wɑ coo.
21 To, ɲ̀ yɛ ide gɔ í wɛɛm. Nŋu wee. Wɑɑti iyi ɲ̀ bi
jiidɑ ku ce fei, lɑɑlɔi í yɑ mɑɑ má sim.
22 Si idɔm woodɑi Ilɑɑɔ̃ ku jirimɑ í dɔ̃,
23 ɑmmɑ si kucei ikɔ̃ ikɔ̃i ɑrɑm fei ɲ̀ wɑ n yɛ
ide mmu gɔ iyi wɑ jɑ do lɑsɑbum, nɔ wɑ cem ɑrui
dulum iyi í wɑ sim.

24 Ilu inɔ kufɔi ṅ jɛ. Yooi á nyam hai si awɔi ara iyi
wa bɔɔm ikuu ihɛ̃.
25 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ do saabui Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ
nwa.
Bɛɛbɛ mɔi, ṅ jɛ arui woodai Ilaaɔ̃ si idɔm, amma si
daam ṅ jɛ arui gbugbãi dulum.

8

Kuwɛɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Na nŋu, nsɛi Ilaaɔ̃ kaa yɛ taalei inɛ ŋa iyi à nɛ anu
akã do Jesu Kirisi má.
2 Hundei Ilaaɔ̃i í ya jɔ̀ inɛ ku ba kuwɛɛ na saabui
Jesu Kirisi, nɔ gbugbãi Hundeɛui í nyam hai si
gbugbãi dulum do ti iku.
3 Mii iyi woodai Moizi kù yɔkɔ ku ce si na iyi í jɔ̀
mɔngɔi amanɛ ŋa í jɔ̀ woodau í kua gbugbã, Ilaaɔ̃ í
coo. Dulum iyi í wa si arai amanɛ, í kiitiɛ si waati
iyi í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ í so ara iyi í jɔ arai dulum dii
amanɛ ŋa, nɔ í bɔɔ wa ku na ku jɛ kuwee na dulum.
4 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku ba isɛɛnɛ nwa ku jɛ dee dee si
ide iyi woodau wa fɔ, awa iyi a kù waa nɛ si idɔɔbii
ara nwa, í gbe si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ̃.
5 Inɛ ŋa iyi à waa nɛ si idɔɔbii ara, lasabu nŋa
fei si daai araui í ya wa. Amma inɛ ŋa iyi à waa
nɛ si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ̃, lasabu nŋa fei si mii iyi
Hundeu í bii í ya wa.
6 Inɛ iyi lasabuɛ fei í wa si idɔɔbii ara, ikui á jɛ
iri ku kpaɛ. Amma inɛ iyi lasabuɛ í wa si mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ í bi, lafɛ̃ɛ á ba kuwɛɛ do laakai ku sũ.
7 Inɛ ŋa mɔ iyi à waa too idɔɔbii ara, aŋai à jɛ mbɛɛi
Ilaaɔ̃ ŋa. A kù waa jirima woodaɛ, nɔ a kaa yɔkɔ
mɔm.

8 Inɛ ŋa iyi à waa too idɔɔbii ara a kaa yɔkɔ a ce iyi
á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
9 Amma iŋɛ i kù waa too idɔɔbii ara, ì waa nɛ ŋai
bɛi Hunde í bi, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í wa si ŋɛ. Inɛ iyi
kù nɛ Hundei Kirisi, lafɛ̃ɛ kù jɛ ti Kirisi.
10 Nɔ bii Kirisi í wa si ŋɛ, baa do iyi ara nŋɛ í ku na
dulum fei, hunde nŋɛ á maa wɛɛ domi ì jɛ dee dee
si wajui Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Ilaaɔ̃i í jɩ̀ Jesu hai si balɛ. Nɔ bii Hundei nŋu iyi
í jɩ̀ Kirisi hai si balɛu í wa si ŋɛ á na ara iku nŋɛ ŋau
mɔ kuwɛɛ na saabui Hundeɛ iyi í wa si ŋɛu.
12 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, Ilaaɔ̃i à nɛ ka saabu, kù jɛ
ara hee arau ku tilasi wa ka ceò mii iyi í bi.
13 Ntɔ ntɔ, bii ì waa ce idɔɔbii ara aa ku ŋa. Amma
bii ì jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ í sobi ŋɛ í kpaò kookoosui arau
aa nɛ kuwɛɛ ŋa,
14 domi inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa gbã fei, aŋai à
jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
15 Hunde iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ kaa ce ŋɛ aru, kaa nɔ
ku jɔ̀ njo ku mu ŋɛ má, amma Hundeu i ce ŋɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ do saabuɛi aa ka yɔkɔ ka kpe Ilaaɔ̃, ka ni
Baaba.
16 Hundei Ilaaɔ̃ takaɛ wa sɔ̃ hunde nwa iyi à jɛ
amai Ilaaɔ̃ ŋa.
17 To, si bɛi à jɛ amaɛ ŋa, nŋui í jɔ̀ à nɛ baa si mii iyi
í jilɛ nwa. Aa ka nɛ ikpɛ̃ do Kirisi ajɔ, domi bii à baa
ijuukpãɛ ku kpɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa ka baa amboeɛ ku kpɛ̃
má.

Amboe iyi á na ku naa

18 Ǹ mà wahalai nsɛi nwau ihɛ̃ kù jɛ nkãma do
amboe iyi Ilaaɔ̃ á na ku nyisi wa.

19 Baa mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka fei à waa degbe ajɔ nŋu
do saasa, ajɔ si bii Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yɛ amboeɛ si amaɛ ŋa,
20 domi mii ŋa iyi í taka fei à dási kpãai nfe ku ce,
kù jɛ na idɔɔbii aŋa taka nŋa, Ilaaɔ̃i í coo bɛɛbɛ. Do
nŋu fei, kpãa ku cɔu mɔ í wɛɛ
21 iyi Ilaaɔ̃ á ya mii ŋau mɔ ku ba kãma nŋa ku maà
bɛjɛ má nɔ a nɛ ikpɛ̃ si amboei ara ku nɛi amai Ilaaɔ̃
ŋa.
22 À mà iyi hee nsɛi mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka fei à waa
kakaai bɛi inaabo iyi wa kakaa do ara kuroi kubí.
23 Nɔ iyi í re mɔm, baa awa iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa
Hundeɛ bɛi fiai kaazigi, à waa kakaa si idɔ nwa à waa
degbeò Ilaaɔ̃ ku nyisi iyi à jɛ amaɛ ŋa ntɔ ntɔ nɔ ku
faaba ara nwa.
24 Faabau í jɛ tu wa, amma si kpãaɛ ku cɔi à wa si
titã. Bii à yɛ mii iyi à waa degbe, kudegbe kù wɛɛ
má. Mii iyi amanɛ wa yɛ á maa cɔ kpãaɛ má?
25 Amma bii à waa cɔ kpãai mii gɔ iyi a kù waa yɛ,
aa ka maa degbeɛi do temua.

26 Bɛɛbɛ mɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ya maa sobi wa si
gbugbã hai nɛ nwa, domi a ci ya ka mà mii iyi í sɩ̀a
ka tɔɔ. Amma Hundeu takaɛi í ya tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa
do ide iyi í re ide ku fɔi amanɛ ŋa.
27 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa yɛ idɔi amanɛ ŋa í mà mii iyi
Hundeu wa lasabu, domi do idɔɔbiɛi Hundeu wa
tɔɔɛ na irii inɛ ŋa iyi à jɛ tɛɛ.

28 Nɔ iyi í re mɔm, à mà sãa sãa, inɛ ŋa iyi à bi Ilaaɔ̃,
aŋa iyi í kpe si idɔɔbiɛ à jɛ tɛɛ, Ilaaɔ̃ wa ce icɛ si mii
iyi í ba ŋa fei ku ba ku ce nŋa jiida.
29 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica hai tako, aŋai í jilɛ
ku ba a jɔ Amaɛ. Si bɛɛbɛ Amaɛui á jɛ yemmai ifɔ
nkpɔ nkpɔ.

30 Inɛ ŋa iyi í cica í jilɛu, nŋui í kpe ŋa. Inɛ ŋa iyi
í kpeu í ce ŋa dee dee. Inɛ ŋa iyi í ce dee deeu í ce
nŋa ikpɛ̃i amboeɛ.

Kulai kubii Ilaaɔ̃

31 Debɛi bɛirei aa ka fɔ má. Bii Ilaaɔ̃ í jɛ tu wa, yooi
á yɔkɔ ku jɛ mbɛɛ nwa.
32 Ilaaɔ̃ kù kɔò amai nŋu takaɛ, amma í jɔ̀ à daa
inɛ ŋa si awɔ à kpaa na irii awa fei. Nŋu iyi í na wa
amaɛu bɛɛbɛ, bɛirei á ce iyi kù mu nwa mii iyi í gbe
fei.
33 Inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica, yooi á yɔkɔ ku má ŋa
dulum má. Kù wɛɛ, domi Ilaaɔ̃i í ce ŋa dee dee.
34 To, yooi á yɔkɔ ku yɛ taale nŋa. Kù wɛɛ, domi
Jesu Kirisi í ku, nɔ iyi í re mɔm í jĩ hai si balɛ má, í
wa awɔ njɛi Ilaaɔ̃. Í nɔ wa tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa.
35 Yooi á yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubii Kirisi. Tɔnya?
Mà wahala. Mà ijuukpã. Mà ari. Mà are. Mà
mbirisi. Mà igũ.
36 Ntɔ ntɔ,

Lafɛ̃ɛ, na iriɛi à ya ka wa si anui iku alɛò daakɔ.

À waa cɔ wa bɛi angudã ŋa iyi à waa bɔ ku saka,
si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.
37 Amma si mii ŋau ihɛ̃ fei à jɛ igũ mam mam na
saabui Kirisi iyi í bi wa,
38 domi ṅ mà kam kam, nkãma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku
fɛɛfɛ wa do kubiɛ. Baa iku kaa yɔkɔ, wala kuwɛɛ, do
amaleka ŋa, do yiikoi lele ŋa. Mii iyi í ba wa nnyi
hee do iyi á na ku ba wa ala fei, kãma nŋa kaa yɔkɔ.
39 Mii ŋa iyi à wa lele do iyi à wa ilɛ hee do mii iyi
à taka fei, nkãma kaa yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubi iyi
Ilaaɔ̃ í nyisi wa si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

9

Ilaaɔ̃ do inɛi Izirɛli ŋa

1 Ntɔi ǹ wa n fɔ, amu inɛi Kirisi, n kaa n sɔ ibo.
Idɔm do Hundei Ilaaɔ̃ à jɛsi iyi ntɔi.
2 Inɔm í fɔ ntɔ ntɔ na Zuifu kpaasi ŋa nɔ ǹ ya n maa
n ce araare nŋa waati kãma fei.
3 An jɛsi Ilaaɔ̃ ku ceekpem nɔ ku fɛɛfɛɛm do Kirisi
ku ba inɛ ŋa iyi à jɛ dimim a ba faaba.
4 Aŋai à jɛ inɛi Izirɛli ŋa, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica a jɛ
tɛɛ bɛi amaɛ ŋa, nɔ í nyisi ŋa amboeɛ. Do aŋai í di̇̀
akabuuɛ ŋa, nɔ í na ŋa wooda do kpãaɛ ku tɔɔ, do
idei kuwãɛ.
5 Bala nŋa ŋai à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Si dimi nŋai Kirisi
í fita bɛi amanɛ nŋu iyi í re mii fei. Nŋui í jɛ Ilaaɔ̃,
nŋu iyi í jɔ ka maa saabu hee do ajɔ fei. Ami.
6 Kù jɛ ǹ wa n ni ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu í jɛ ngbɛ, amma
kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii inɛi Izirɛli ŋau feii à jɛ
inɛi Izirɛli do ntɔ.
7 Kù nɔ kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii Aburahamu
feii à jɛ tɔkuɛ ŋa do ntɔ, domi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Aburahamu
í ni, dimii amai Izaaki ŋai aa jɛ tɔkuɛ ŋa.
8 Waatɔ kù jɛ amai Aburahamu ŋa feii à jɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa, í gbe amu ŋa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãɛ ŋau,
aŋa akã.
9 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò Aburahamu wee, í ni, adɔ̃ gɔ
suku bɛ iyi ihẽ an nyi wa má, hee waati bɛɛbɛ Sara
á bí ama inɛmɔkɔ.
10 Kù jɛ iyi bɛ nŋu akã, amai Rebɛka minji ŋau fei
sika ŋai. Baa nŋai í jɛ bala nwa Izaaki.
11-12 Amma do nŋu fei, hee Rebeka ku maa bí ŋa,
si waati iyi a kù ce jiida gɔ titã hee má jɛ laalɔ, Ilaaɔ̃
í sɔ̃ Rebeka í ni, inɛ sintei á ya sũa inɛ ankãanyiu iri

ilɛ. Í fɔ bɛɛbɛi ku ba ku nyisi iyi nŋu í ya cica inɛ ŋai
bɛi nŋu takai nŋu í bi, nɔ í kpe ŋa si bɛi nŋu takaɛ í
jilɛ, kù jɛ na kuce nŋa.
13 Tiai idei Ilaaɔ̃ í fɔ má í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi Zakɔbu
nɔ ǹ cé Ezau.
14 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ nsɛi. Ilaaɔ̃ kù jɛ dee deei?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ,
15 domi í sɔ̃ Moizi í ni, inɛ iyi ǹ bii an cea didɔ̃, nɔ
inɛ iyi ǹ bii an ce araareɛ.
16 Na nŋu, kù jɛ na idɔɔbii inɛ gɔ, kù nɔ kù jɛ na
kookaai inɛ gɔ, amma na araarei Ilaaɔ̃i.
17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ idei Faraɔ̃, nŋu iyi
Ilaaɔ̃ í le idɔɛ í ni n kã n ceɛ ilaalui ku ba inɛ ŋa a yɛ
gbugbãm siɛ, nɔ inɛi andunya fei ku gbɔ irim.
18 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í ya ce araarei inɛ iyi í bi, nɔ ku le
idɔi inɛ mɔ iyi í bi.

19 Bii bɛɛbɛi, inɛ gɔ á yɔkɔ ku sɔ̃m ku ni, Ilaaɔ̃ kù nɛ
kpãa ku yɛ taalei amanɛ ŋa má, domi inɛ kãma kaa
yɔkɔ ku dede si mii iyi í jilɛ.
20 Awɔ iyi ì waa fɔ bɛɛbɛ, yooi ì jɛ i bɛi i kakɔɔ Ilaaɔ̃.
Caka á yɔkɔ ku bee woo ma ku ni, na mii í ce ì mam
bɛ ihɛ̃?
21 Kù jɛ woo ma cakai á ceò ama bɛi í bi ba. Si ama
akãu bɛ kaa yɔkɔ ku ce caja iyi à ya maa ceò icɛ waati
kãma fei do caka iyi í nɛ bɛɛrɛ í re ba.

22 To, yaaseu bɛ wa nyisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ce. Í bi
ku nyisi inɛ gɔ ŋa idɔɔkɔ̃ nlaɛ do gbugbãɛ. Amma
í temuai titã do inɛ ŋa iyi idɔɛ í kɔ̃ siu, aŋa iyi à yɛ
bɛi caka ŋa iyi aa nyɔu.
23 Amma í bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa mɔ bɛi amboeɛ í la
í to. Aŋai í ce araare nŋa nɔ í ce sɔɔlu nŋa hai ku kpɛ
a nɛ ikpɛ̃ si amboeɛ.

24 Inɛ ŋau awai. Si inɔ nwa Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu
ŋa à wasi. Ilaaɔ̃i í kpe awa fei.
25 Bɛɛbɛi walii Ozee í fɔ si tiaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù jɛ tom wo, nsɛi an kpe ŋa inɛm.
Dimi ŋa iyi n kù bi wo, nsɛi an kpe ŋa baakɔɔm ŋa.
26 Nɔ tengi bii ǹ sɔ̃ ŋa wo ǹ ni, i kù jɛ inɛm ŋa,
Bɛ mɔi an kpe ŋa má amam ŋa, amu iyi ǹ jɛ irii kuwɛɛ.
27 Ŋɔi walii Ezai í fɔ ide hee lele na irii inɛi Izirɛli ŋa
í ni, baa bii inɛi Izirɛli ŋau à kpɔ bɛi sãai acĩi ido, inɛ
mbɔi á ba faaba.
28 Ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔu á kɔ̃i mam mam si andunyau, nɔ
kaa kpɛ mɔm.
29 Í yɛ mbɛ bɛi walii Ezai í tako í fɔu iyi í ni,
Bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei kù jɔ̀ nwa fiti mbɔi amanɛ ŋa wo ni,
Awa fei aa ka kui wo bɛi inɛi Sodomu ŋa,
Do inɛi Gɔmɔɔ ŋa.

Inɛi Izirɛli ŋa do laabaau jiida

30 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ. Bɛi aa ka fɔ wee, dimi
mmu ŋa iyi a kù waa dɛ à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
wo, nsɛi à jɛ dee dee na saabui naanɛ ku dasi nŋa.
31 Amma inɛi Izirɛli ŋa iyi à waa dɛ aŋa a too
wooda ku ba aŋa a jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, kù ce.
32 Na mii. Si na iyi í jɔ̀ inɛi Izirɛli ŋa a kù dɛdɛɛ do
naanɛ ku dasi, í gbe do icɛ nŋa. À koosɛ si kuta iyi í
ya jɔ̀ inɛ ŋa a koosɛu.
33 Ideɛi kukɔu wa fãa í ni,
Wee ǹ wa n jilɛ inɛ gɔ Siõɔ iyi í yɛ bɛi kuta bi ku koosɛ.
Nŋui á jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a cuku,
Amma inɛ iyi í dasiɛ naanɛ kaa yɛ anyɔ.

10

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ṅ bi si idɔm fei do iyi ṅ wa n tɔɔ
Ilaaõ, nŋui í jɛ dimim ŋa a ba faaba.
2 Ntɔ ntɔ, an yɔkɔ n fɔ na iri nŋa n ni à waa cea
Ilaaõ icɛ do himma, amma a kù nɛ kumà.
3 A kù mà bɛi Ilaaõ í ya ceò inɛ dee dee, nŋui í jɔ̀ à
dɛ kpãa nŋa bɛi aa ce a jɛò dee dee, nɔ a kù waa too
si kpãa iyi Ilaaõ í jilɛ.
4 Kpãa iyi Ilaaõ í jilɛui í jɛ Kirisi iyi í na í kpa irii
woodai Moizi nɔ inɛ iyi í dasiɛ naanɛu fei á jɛ dee
dee si wajui Ilaaõ.

Faabau í jɛ ti inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ fei

5 Ide iyi Moizi í kɔ si yaase bɛi inɛ á jɛò dee dee
si wajui Ilaaõ si wooda ku jirima wee. Inɛ iyi wa
jirima wooda ŋau fei, si nŋui á ba kuwɛɛ.
6 Amma ide iyi à kɔ si yaase bɛi amanɛ á jɛò dee
dee na naanɛ ku dasi wee. Maà ti i fɔ si idɔɛ i ni,
yooi á bɔ lelei Aõ. Bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ
Kirisi ku kita wai.
7 Nɔ i maà ti i fɔ i ni, yooi á lɔ lɛlɛi ilɛ. Bii ì waa fɔ
bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ ku dede Kirisi hai si balɛ mái.
8 Debɛi, bɛirei ideu wa fɔ. Bɛi wa fɔ wee. Ide iyi ì
waa dɛdɛu kù jĩiɛ, í wa si gɛlɛɛ mɔm do si idɔɛ. Ideu
nŋui í jɛ idei naanɛ ku dasi iyi à waa waazo, iyi í ni,
9 bii ì fɔ do gɛlɛɛ ì ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, nɔ ì dasi naanɛ
si idɔɛ iyi Ilaaõ í dedeɛ hai si balɛ, aa ba faaba,
10 domi do idɔi amanɛ í ya dasiò naanɛ ku ba ku jɛ
dee dee si wajui Ilaaõ, nɔ do gɛlɛ mɔi í ya fɔò ide ku
ba ku baò faaba.
11 Tiai idei Ilaaõ í nɔ í fɔ í ni, inɛ iyi í dasiɛ naanɛ
fei kaa yɛ anyɔ.

12 Bɛɛbɛi inɛ gɔ kù jɛ ikã̃, hai Zuifu ŋa hee ku bɔ do
dimi mmu ŋa fei. Aŋa fei Lafɛ̃ɛ akã̃i à nɛ. Amaniɛ
mɔ í jɛ ti inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ fei.
13 Debɛi inɛ iyi wa tɔɔ Aõ̃ Lafɛ̃ɛ fei á ba faaba, si bɛi
idei Ilaaõ̃ í fɔ.
14 Nɔ bɛirei inɛ ŋa aa ce a tɔɔɛ bii a kù dasiɛ naanɛ.
Mà bɛirei aa ce a dasiɛ naanɛ bii a kù gbɔ ideɛ. Nɔ
bɛirei aa ce a gbɔ ideɛ bii inɛ gɔ kù ce waazoi ideu.
15 Nɔ bɛirei aa ce a ce waazoi ideu bii kù jɛ inɛ gɔi í
bɛ ŋa. Kukɔi idei Ilaaõ̃ wa fɔ í ni, inɔ didõ̃ nlai kunaai
inɛ ŋa iyi à dabii à waa sisi laabaau jiidau.
16 Amma kù jɛ inɛ feii í jɛsi idei laabaau jiidau.
Bɛɛbɛi walii Ezai mɔ í fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, yoo ŋai à dasi
waazo nwau ŋaanɛ.
17 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi wa naai hai si ide iyi
inɛ wa gbɔ. Nɔ ide iyi à waa gbɔu idei Kirisii.

18 Amma ṅ wa n beei, Zuifu ŋa a kù gbɔ ideui? À
gbɔɔ, domi à kɔɔ à ni,
Woo ce waazo ŋau à dabii si andunya fei
Nɔ inɛ fei í gbɔ ide nŋa.
19 To, ṅ wa n bee má, inɛi Izirɛli ŋa a kù gbɔ yaasei
ideu ba. À gbɔɔ, si bɛi Moizi í tako í kɔ na iri nŋa í
ni,
Ilaaõ̃ í ni,
An dede igu nŋɛ do dimi gɔ iyi a kù waa saalu bɛi
dimi,
Nɔ n dede idɔɔkõ̃ nŋɛ do dimi hai nɛ bisi.
20 Ezai mɔ í kɔ do wɔɔkɔ í ni, Ilaaõ̃ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù waa dɛdɛɛm ŋai à yɛm,
Nɔ ṅ nyisi ŋa aram, kù nɔ kù jɛ aŋai à tɔɔm.
21 Amma si gãmɛi irii inɛi Izirɛli ŋa í kɔ í ni, Ilaaõ̃ í
ni, hai daakɔi ṅ to awɔ bi hai gbɔ ide ilu itĩ ku yika
ŋa.

11

Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛi Izirɛli ŋa

1 Debɛi ǹ wa n beei, Ilaaɔ̃ í kɔsi inɛɛ ŋai? Aawo, kù
jɛ bɛɛbɛ, domi amu takam inɛi Izirɛlii ǹ wa n jɛ, ǹ jɛ
tɔkui Aburahamu si dimii Bɛnzamɛɛ.
2 Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛɛ ŋa iyi í tako í cica hai kukpɛu.
Mà i kù mà ŋa bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ ŋa si waati iyi
Elii í bɔò taalei inɛi Izirɛli ŋa bi Ilaaɔ̃ í ni,
3 Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋau à kpa waliiɛ ŋa nɔ à kɛkɛ bi kuweeɛ
ŋa. Amu akãi ǹ gbe iyi ǹ wa n jirimaɛ, à nɔ à waa dɛ
hundem ku nya.
4 Amma Ilaaɔ̃ í jɛaa í ni, ǹ nɛ amanɛ dubu mɛɛje
má iyi a kù gulɛ si wajui iwɛ̃ iyi à ya kpe Baali.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa nsɛi inɛi Izirɛli mbɔ ŋa à waa
jirima Ilaaɔ̃, aŋa iyi í cica na didɔ̃ɛu.
6 Í cica ŋai na didɔ̃ɛ, kù jɛ na icɛ. Bii í jɛ do icɛui,
didɔ̃u kù jɛ didɔ̃ má.
7 Ntɔ ntɔ bɛirei í ce. Inɛi Izirɛli ŋa a kù ba mii iyi
à waa dɛ. Si inɔ nŋa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicai à baa. Inɛ
ŋa iyi à gbe à lele idɔ nŋa.
8 Na irii nŋai kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ í da nŋa si sisi njoo si idɔ.
Nɔ í mu nŋa iju iyi a kaa yɔkɔ a yɛò ilu.
Nɔ í mu nŋa itĩ iyi a kaa yɔkɔ a gbɔò ide hee do nnyi
fei.
9 Nɔ Davidi mɔ í ni,
Jingau nŋa ku jɛ nŋa cɛkũm do taao,
Nɔ ku nyi ku jɛ nŋa bi ku koosɛ má
Ku ba a koo a ba ijuukpã.
10 Jɔ̀ ilu kuku ku wa si iju nŋa a maà yɛ ilu.
Nɔ i jɔ̀ a ya bate a maa ceò icɛ do ajɔ fei.

11 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bee, si waati iyi inɛi Izirɛli ŋa
à koosɛ, à cukui hee do ajɔ fei? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ.
Amma na kucuku nŋai í jɔ̀ dimi mmu ŋau mɔ à baò
faaba ku ba igu nŋa ku dede si ŋa.
12 Debɛi, si bɛi kucukui inɛi Izirɛli ŋa í jɔ̀ hai jɛ
Zuifu ŋa à ba amanii Hunde, nɔ kukayei inɛi Izirɛli
ŋa í kɔ̃si amanii dimi mmu ŋa, zaka bɛirei amanii
dimi mmu ŋau á la ku to waati iyi inɛi Izirɛli ŋa fei
aa na a ba kpãai faaba.

Dimi mmu ŋa à ba faaba

13 Iŋɛ dimi mmu ŋau bɛ, iŋɛi ǹ wa n ba ide ku fɔ,
amu iyi ǹ jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ. Ǹ ya n maa nɛ inɔ didɔ̃i
do icɛm iyi ǹ wa n ce.
14 Si icɛu bɛi ǹ wa n dɛ kpãa n dedeò igui dimim
ŋa, ku ba inɛ gɔ nŋa ŋa a ba faaba.
15 Ilaaɔ̃ í jɔ̀ hai jɛ Zuifu ŋa à dɔ̃ do nŋu si waati iyi
í jɔ̀ Zuifu ŋa titã. Debɛi, bɛirei á yɛ si waati iyi á gba
ŋa má. Nŋu bɛi á jɔ̀ aŋa iyi à ku wo a baa si kuwɛɛ.
16 Si iyafũi pɛ̃ɛ iyi à kpo, bii pɛ̃ɛ sinte iyi à ceu í jɛ
ti Ilaaɔ̃, debɛi pɛ̃ɛu fei ti Ilaaɔ̃i. Bɛɛbɛ mɔi bii icãi j̃ii í
jɛ ti Ilaaɔ̃, do amaawɔɛ ŋa fei ti Ilaaɔ̃i.
17 Amma nsɛi à cafe amaawɔ gɔ ŋa hai si j̃ii ndii
olivi, nɔ iŋɛ iyi ì jɛ amaawɔi j̃ii ndii sako, iŋɛi à sãsi
agbɛ nŋa. Nsɛi wee, iŋɛ mɔ ì waa ba inyi iyi wa naa
si amaawɔ ŋau hai si icãu.
18 Na nŋu, i maà tɔɔ fufu ŋa si amaawɔ ŋa iyi à
cafeu. Bɛirei aa ce i tɔɔ fufu ŋa. I jɔ̀ i mà ŋa iyi kù
jɛ iŋɛi ì waa mu icãu, icãu njɛi wa mu ŋɛ.
19 Inɛ akã nŋɛ gɔ á ni, à cafe amaawɔ ŋau bɛi ku ba
a sãsim si agbɛ nŋa.

20 Ntɔi, à da ŋai na naanɛ hai dasi nŋa, nɔ awɔ mɔ ì
wa agbɛu bɛi na naanɛ ku dasiɛ. Maà tɔɔ fufu, amma
ce njo,
21 domi bii Ilaaɔ̃ kù jɔ̀ amaawɔ sinte ŋau, á na ku
jɔ̀ awɔ mɔ?
22 Debɛi, cɔ jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ do kugaabuɛ. Í gaabu
si inɛ ŋa iyi à cuku, amma í jɛ inɛ jiida bi tɛɛ. Awɔ
de leekĩ dim dim si jiida ku jɛɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa da
awɔ takaɛ.
23 Bii aŋa mɔ a kù mɔsi idɔ ku lele nŋa, Ilaaɔ̃ á
sindo ŋa si agbɛ bii à wau wo, domi á yɔkɔ ku sindo
ŋa si agbɛ nŋa má.
24 Bii Ilaaɔ̃ í daɛ wa hai si jĩi ndii olivii sako nɔ í
másiɛ si jĩi ndii olivi iyi à waa logooa iyi kù jɛ icuɛ,
debɛi, kaa gaabuaa ku sindo amaawɔu si jĩi ndii nŋu
takaɛ.

Inɛi Izirɛli ŋa aa ba faaba

25 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù bi asiii ideu ihɛ̃ ku manji nŋɛ
hee ku jɔ̀ i maa cɔ ara nŋɛ ilu bisi ŋa. Asiiu wee.
Idɔi inɛi Izirɛli fiti mbɔ ŋau í lei titã hee kukpɔi dimi
mmu ŋa iyi aa ba faabau ku kɔ̃.
26 Si bɛɛbɛ, inɛi Izirɛli ŋau fei aa ba faabau, si bɛi
à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni,

Woo Faabau á naai hai Siõɔ,
Nɔ ku nya lasabu hai mà bɛɛrɛm hai si dimii Zakɔbu.

27 Iyi ihɛ̃i í jɛ akabuu iyi an dĩ do aŋa si waati iyi an
kpa idei dulum du ŋa.
28 Si tuubai laabaau jiidau Zuifu ŋa à jɛ mbɛɛi
Ilaaɔ̃, nɔ nŋu bɛi í baa í jɛ aranfãanii iŋɛ, amma si
tuubai kucica, à jɛ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi hee nsɛi na
bala nŋa ŋa.

29 Ilaaɔ̃ í bi ŋa hee nsɛi domi ci ya ce mua ngba nɔ
ci ya sinda idɔ hai si inɛ ŋa iyi í kpe.
30 Tako wo ì donda Ilaaɔ̃ ŋa, amma nsɛi Ilaaɔ̃ í too
si ide hai gbɔi Zuifu ŋau í ceò araare nŋɛ.
31 Nsɛi si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ didɔ̃ na saabui ide hai
gbɔ nŋau, bɛɛbɛ mɔi á too si araare iyi í nyisi ŋɛ ku
ba ku ce araarei aŋa mɔ.
32 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ fei í baa í jɛ arui ide hai gbɔ,
ku ba ku ce araarei inɛ fei.

Kulai Ilaaɔ̃

33 Irei ì gbɔ bɛi amanii Ilaaɔ̃ do bisiɛ do kumàɛ í la
í to. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku mà yaasei lasabuɛ. Inɛ gɔ mɔ
kù nɔ kù wɛɛ iyi á mà kpãaɛ sãa sãa.
34 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Yooi í mà lasabui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Mà yooi í muaa bisi ajɔ gɔ.
35 Yooi í tako í muaa ngɔgɔ ku bɛi ku maa degbe ku
sãa nŋu gbese.
36 Ilaaɔ̃i í jɛ irii mii fei, hai bi tɛɛi fei ndɛɛ wa naa. Nɔ
mii fei í wɛɛi na iriɛ. Amboe ku jɛ tɛɛ hai nsɛi hee do
ajɔ fei. Ami.

12

Kuwɛɛ titɔ̃ iyi í wɛɛ na irii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi na saabui
araare iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ, i na Ilaaɔ̃ ara nŋɛ. I jɔ̀ kuwɛɛ
nŋɛ ku jɛaa bɛi kuwee gɔ iyi í má nɔ í sĩaa si. Do
yaase bɛɛbɛi í sĩa i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa.
2 I maà ya ce kucei inɛi andunya ŋa, amma i jɔ̀
Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ lasabu titɔ̃ iyi á kpaasiò kuwɛɛ nŋɛ,
ku ba i mà iyi í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ŋa. Idɔɔbiɛu wee, iyi
í jɛ jiida, iyi í dɔ̃ do iyi í kɔ̃ mam mam.

3 Na didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í muum, ǹ wa n sɔ̃ inɛ fei, i maà
jilɛ ara nŋɛ tengi bii i kù to ŋa, amma inɛ fei ku jilɛ
araɛ si zaka bɛi Ilaaɔ̃ í muaa naanɛ.
4 Si ara akã ikɔ̃ ikã ikãi í wa si nɔ aŋa fei do icɛ nŋai.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa bii awa à kpɔ à jɛ ara akã si Kirisi
nɔ à dǐ si njɛi bɛi ikɔ̃ ikã ikãi arau.
6 Bɛɛbɛ mɔi à nɛ amua ikã ikã iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si
didɔ̃ɛ. Inɛ iyi í nɛ amuai ide iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃
ku sɔ̃ inɛ ŋa, ku ceò icɛ si bɛi naanɛ ku dasiɛ í to.
7 Inɛ iyi í nɛ amuai ku cea inɛ ŋa icɛ si igbɛu, ku
coo. Inɛ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku kɔ si idei Ilaaɔ̃ ku
kɔ ŋa si.
8 Inɛ mɔ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku mua gbugbã ku
coo. Inɛ mɔ iyi í ya yɔkɔ ku ce amua ku coo do inɔ
akã. Inɛ ngbo ku ce icɛɛ do himma. Inɛ iyi í nɛ
amuai ilu are ŋa ku sobi ku coo do inɔ didɔ̃.

9 I maà jɔ̀ kubi nŋɛ ku jɛ do muafiti. I saa laalɔ nɔ
i leekǐ si jiida ku ce dim dim ŋa.
10 I bi njɛ ŋa, i ce kookaai i ya màò bɛɛrɛi njɛ ŋa.
11 I maà jɔ̀ himma nŋɛ ku kaye, amma i ya maa cea
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ icɛ ŋa, nɔ i jɔ̀ Hundeɛ ku maa ce icɛ si ŋɛ.
12 I wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa na kpãa ku cɔu. I temua si
wahala ŋa. I maà ya gbɛɛji do kutɔɔ ŋa.
13 I ya sobi inɛ ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si bukaatai mii iyi
à bi. Nɔ i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa.
14 I ya weea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju. I wee nŋa
ŋa, i maà ceekpe ŋa.
15 Inɛ ŋa iyi à wa si inɔ didɔ̃ i ba ŋa inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃,
inɛ ŋa mɔ iyi à waa kpata i ba ŋa ku kpata ŋa.
16 I ya nɛ anu akã ŋa, i maà jɔ̀ lasabui ara ku so ku
wa si ŋɛ, amma i ya kaye ara nŋɛ ŋa. I maà ya jilɛ ara
nŋɛ ilu bisi ŋa.

17 I maà ya sãa inɛ gɔ laalɔ ŋa. I ya maa dɛ i ce iyi í
jɛ jiida si gãmɛi inɛ fei ŋa.
18 Bii í jɛ á ce i ce kookaai baa yooma fei i jɔ̀ iŋɛò
inɛ fei i ya dɔ̃ ŋa.
19 Iŋɛ kpaasim ŋa i maà ya dɛ i sãa njɛ gbesei laalɔ
ŋa, amma i ya jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku sã nŋɛ gbesei idɔɔkɔ̃, domi
à kɔɔ à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui an sã gbesei idɔɔkɔ̃.
20 Nɔ à kɔɔ má à ni,
Bii ari wa kpa mbɛɛɛ, náa ijɛ ku jɛ.
Bii agbɛ wa kpaa, muaa inyi ku mɔ,
Domi bii ì waa ceaa bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ina nyɛnyɛi ì waa
koaa si iri.
21 Maà jɔ̀ laalɔ ku kãmiaɛ, amma jɔ̀ i kãmiaɛ do jiida
ku ceɛ.

13

Ka jirima ilaalui ilɛ nwa ŋa

1 Inɛ fei ku jirima ilaalui ilɛɛ, domi ilaalu kãma kù
wɛɛ iyi kù jɛ do kumàsii Ilaaɔ̃. Ilaalu ŋa iyi à wɛɛ fei
Ilaaɔ̃i í jilɛ ŋa.
2 Na nŋu, bii inɛ í donda idei ilaalu, ide iyi Ilaaɔ̃ í
jilɛi í kɔsi. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa kɔ ide dimi bɛɛbɛ, à
waa dɛdɛa ara nŋa taalei.
3 Ntɔ ntɔ, woo ce jiida ŋa a kù nɛ zigiida do inɛ ŋa
iyi à waa mu ilɛu, í gbe woo ce laalɔ ŋa. Bii i kù bi
njo ku muɛ si gãmɛi ilaalu ŋau, ce jiidaɛ, aa nɛ siɛ inɔ
didɔ̃.
4 Ilaalu ŋa à waa ce icɛi Ilaaɔ̃i na aranfãani nŋɛ.
Amma bii ì waa ce laalɔɛ ŋa, i ce njo nŋa, domi a kù
waa mu taakuba si ngbɛ. Aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃
ŋai ku ba a sã gbesei idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ nɔ a kpã inɛ ŋa iyi
à waa ce laalɔ iju.

5 Na nŋu, ì nɛ i sũ nŋa iri ilɛ ŋai, nɔ kù jɛ si na iyi í
jɔ̀ ì waa ce njoi ijuukpã nŋu akã ŋa, amma ku ba idɔ
nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛi.
6 Nŋui í nɔ í jɔ̀ ì waa sã fiai lɛmpoo má ŋa, domi inɛ
ŋa iyi à waa mu ilɛu aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋai nɔ
à na ara nŋai mam mam.
7 I sãa inɛ fei iyi ì nɛ i sã ŋa. Inɛ ŋa iyi ì nɛ i sãa
lɛmpoo i sã nŋa ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i sãa fiai duani i sãa
lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi ì nɛ i jirima fei i jirima lafɛ̃ɛ ŋa. Inɛ iyi
ì nɛ i mà bɛɛrɛɛ, i màa ŋa.

Ka bi njɛ

8 I maà ya mu gbesei inɛ gɔ. Gbesei mii akãi í nɛ
ku wa si anini nwa, nŋui í jɛ kubi, domi inɛ iyi í bi
inɛ ŋa wa kɔ̃ wooda feii.
9 Ntɔ ntɔ, wooda ŋau ihɛ̃ iyi í ni, i maà ce sakara,
nɔ i maà kpa inɛ, nɔ i maà ce ile, nɔ i maà ce binɛ, do
wooda ikã ikã iyi í gbe fei aa yɔkɔ a tɔtɔɔ ŋa si wooda
akã. Wooda akãu wee, bi inɛ mmu bɛi ì bi araɛ.
10 Bii kubi í wa si gãmɛ nŋɛ i kaa yɔkɔ i cea njɛ laalɔ
ŋa. Na nŋu, bii ì bi njɛ ì waa jirima wooda ŋau fei
ŋai.

Ka tã sɔɔlu ka maa degbeò kunyii Kirisi wa

11 Í sĩa i ce bɛɛbɛ ŋa, domi ì mà ŋa si waati bii à wa
nsɛi. Í to i jĩ hai si iri njoo ŋa, domi waati iyi Lafɛ̃ɛ
á faaba wa mam mam í maai wa nsɛi í re waati iyi à
sinti dasi naanɛ.
12 Idũ í dũ wa koo, nɔ amɛɛjumá í maai wa. Na
nŋu, ka jɔ̀ icɛi ilu kuku ku ce, nɔ ka so jĩnɛi igũ iyi á
jɔ̀ ka jabu si inya kumá.
13 I jɔ̀ ka nɛ dee dee awa iyi à jɛ inɛi inya kumá ŋa.
Ka maà jɔ̀ ijɛ ku bi nwa do atɛ̃ ku mɔ nwa ku la ku

caa, ka maà nɛ adɛi abo do daa bɛɛtɛkɛ ku ce, nɔ ka
jɔ̀ ija do igu.
14 Amma i so daa titɔ̃i Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ i
maà jɔ̀ daai iŋɛ taka nŋɛ ku maa nɛò ŋɛ i maa ceò
binɛ má ŋa.

14

Maà yɛ taalei kpaasi woo dasi Jesu naanɛ

1 I gba inɛ iyi naanɛ ku dasiɛ kù nɛ gbugbã, nɔ i
maà ya yɛ taalei ide iyi wa lasabu.
2 Inɛ ihɛ̃ wa tamaa si iyi nŋu á yɔkɔ ku jɛ ijɛ fei. Inɛ
ihɔ̃ mɔ iyi kù nɛ gbugbã si naanɛ ku dasiɛu, ci ya ŋɔ
iŋa.
3 Inɛ iyi wa jɛ mii iyi í ba fei ku maà donda inɛ iyi
ci ya jɛ mii fei, nɔ inɛ mɔ iyi ci ya jɛ mii iyi í ba fei,
ku maà yɛ taalei inɛ njɛ iyi wa jɛ mii fei, domi Ilaaɔ̃i
í gba lafɛ̃ɛ.
4 Bɛirei awɔ ì yɛ ì bɛi ì waa kiitiò amaacɛi inɛ mmu
gɔ. Bii wa leekĩ si icɛɛ walakɔ bii í nɔ í fũsi awɔ mɔi
idei irii lafɛ̃ɛɛi. Amma á maa leekĩi domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í
nɛ gbugbã ku muaa gbugbã.
5 Inɛ gɔ ŋa à ya tamaa bɛi ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛi,
nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ya maa tamaa mà iju iyi í má fei
akãi. Si ide ŋau ihɛ̃ í sĩa inɛ fei ku mu iyi í jɛ lasabui
idɔɛ dim dim.
6 Inɛ iyi wa tamaa ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛ, wa
cooi na Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi wa jɛ ijɛ iyi í ba fei, na irii
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi wa jɔɔ, domi í ya saabu Ilaaɔ̃i titã na ijɛu.
Inɛ mɔ iyi kù waa jɛ mii fei, na irii Ilaaɔ̃i kù waa jɛ, í
nɔ wa saabuɛ.
7 Kuwɛɛi inɛ kãma nwa kù jɛ ti nŋu akã, bɛɛbɛ mɔi
do ikuɛ.

8 Ntɔ ntɔ, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafɛ̃ɛ, bii à nɔ à ku
mɔi, na irii Lafɛ̃ɛi à ku. Na nŋu, bii à waa wɛɛ walakɔ
bii à ku, ti Lafɛ̃ɛi à jɛ,
9 domi Kirisi í ku nɔ í dede hai si bɑlɛ má ku ba ku
jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à ku do inɛ ŋa iyi à wɛɛ.
10 To, bii bɛɛbɛi, na mii í ce awɔ ì waa yɛ taalei
kpaasiɛ. Mà na mii í ce ì waa donda kpaasiɛ. Awa
feii aa ka leekĩ ajɔ akã si wajui Ilaaɔ̃ ku kiiti nwa.
11 Ajɔ nŋui kukɔi idei Ilaaɔ̃u ihɛ̃ á kɔ̃ tengi bii í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui ǹ jɛ kuwɛɛ, inɛ fei á na ku gulɛ si wajum.
Nɔ inɛ fei ku saabum do gɛlɛɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui Ilaaɔ̃.

Maà ce ngɔgɔ iyi à dasi kpaasiɛ kurara

13 Na nŋu, i maà ya kiiti njɛ ŋa. Amma ce laakai
i maà ti i ce ngɔgɔ iyi á jɔ̀ kpaasiɛ ku rara ku dasi
dulum.
14 Na saabui Lafɛ̃ɛ Jesu ǹ mà kam kam iyi sɔnda
kãma kù jɛ ìwɔ̀. Amma bii inɛ gɔ wa doo sɔnda gɔ
ìwɔ̀, bi tɛɛi í jɛ ìwɔ̀.
15 Bii inɔi kpaasiɛ í fɔ na ijɛ gɔ iyi ì waa jɛ, wa nyisi
iyi i kù waa nɛ si kpãai kubi má. Maà jɔ̀ idei ijɛ ku jɔ̀
inɛ gɔ iyi Kirisi í ku na iriɛ ku ce nfe.
16 Iyi ì yɛ í sĩaɛ ku ce, maà ti i coo do yaase bɛi á jɔ̀
inɛ ŋa a fɔ laalɔɛ.
17 Bommai Ilaaɔ̃ kù jɛ idei kujɛ do kumɔ, bii kù jɛ
dee dee ku jɛ do laakai ku sũ do inɔ didɔ̃ iyi Hundei
Ilaaɔ̃ wa mu nwa.
18 Inɛ iyi wa cea Kirisi icɛ si yaase bɛɛbɛ, lafɛ̃ɛi
Ilaaɔ̃ á bi, nɔ baa amanɛ ŋa aa saabuɛ.
19 Na nŋu, ka dɛ mii iyi á naaò laakai ku sũ wa do
mii iyi á mu nwa gbugbã si naanɛ ku dasi nwa.

20 I maà bɛjɛ icɛi Ilaaɔ̃ na idei ijɛ. Ntɔi, sɔnda kãma
kù jɛ ìwɔ̀, amma kù sĩa inɛ gɔ ku jɛ ijɛ iyi á jɔ̀ kpaasiɛ
ku koosɛ.
21 Iyi í sĩa nŋui í jɛ i maà ŋɔ iŋa, nɔ i maà mɔ vɛ̃ɛ,
nɔ i maà ce ngɔgɔ bii í jɛ á dasi kpaasiɛ kurara.
22 Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihɛ̃, muu si idɔɛ, nɔ
kú jɛ si gãmɛi awɔ do Ilaaɔ̃ nŋu akã. Ilu inɔ didɔ̃i inɛ
iyi idɔɛ kù waa yɛ taaleɛ si mii iyi wa ce.
23 Amma inɛ iyi wa sika si ijɛ gɔ iyi wa jɛ, Ilaaɔ̃ á
yɛ taaleɛ domi kù waa coo do naanɛ. Ntɔ ntɔ, mii iyi
inɛ wa ce fei nɔ kù waa coo do naanɛ, dulum nii.

15

Ce iyi à dɔ̃a kpaasiɛ si, maà dɛ ti awɔ takaɛ

1 Nsɛi, awa iyi à nɛ gbugbã si naanɛ ku dasi, i jɔ̀ ka
temuaò gbugbã ku kuai hai nɛ gbugbã ŋa, nɔ ka maà
ya ka ce mii iyi á dɔ̃a awa taka nwa si.
2 Awa fei ka ya ce mii iyi á dɔ̃a kpaasi nwa ŋa si na
aranfãani nŋa, ku ba naanɛ ku dasi nŋa ku bɔ waju.
3 Kirisi takaɛ ci ya ce mii iyi á dɔ̃a nŋu takaɛ si,
amma si bɛi à kɔɔ à ni, í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í ni, inɛ ŋa iyi à buɛ,
arabu nŋa í baa sim.
4 Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔɔi ku ba ku kɔ wa nɔ
ka nɛ kpãa ku cɔ hai si kukɔi idei Ilaaɔ̃, iyi wa mu
nwa gbugbã do temua.
5 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa temua do gbugbã, kú
jɔ̀ iŋɛ duusɔ̃ɔ i nɛ anu akã ŋa si bɛi ì yɔɔ si Jesu Kirisi
ŋa,
6 ku ba iŋɛ fei i ya maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ do anu akã
ŋa, nŋu iyi í jɛ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Laabaau jiidau í jɛ ti dimi fei

7 Na nŋu, i ya gba njɛ ŋa si bɛi Kirisi mɔ í gba ŋɛ ku
ba i nyisiò amboei Ilaaɔ̃ ŋa.
8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi iyi Kirisi nŋui í baa í jɛ woo ce icɛi
Zuifu ŋau ku ba ide iyi à wãò bala nŋa ŋau ku kɔ̃, nɔ
ku nyisiò iyi Ilaaɔ̃i í jɛ ilu ntɔ.
9 Jesu í naai má ku ba dimi mmu ŋa mɔ a saabu
Ilaaɔ̃ na araareɛ si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n saabuɛ si inɔi dimi mmu ŋa.
Nɔ n kɔ̃ iri n nyisiò amboei iriɛ.
10 Nɔ í ni má,
Iŋɛ dimi mmu ŋa i wɛɛò inɔ didɔ̃ do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa ajɔ.
11 Nɔ í ni má,
I saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, iŋɛ dimi mmu ŋau fei,
Iŋɛ fei i kɔ̃ iri i cũu.
12 Nɔ walii Ezai mɔ í ni,
Tɔkui Izai gɔ á na ku dede
Ku jɛ ilaalui dimi fei,
Nɔ kpãa ku cɔi dimi ŋau á wa siɛ.
13 Nsɛi, Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa kpãa ku cɔ, ku mu
nŋɛ inɔ didɔ̃ do laakai ku sũ fei na naanɛ iyi ì dasi
ŋa ku ba kpãa ku cɔ nŋɛ ku la si gbugbã iyi Hundei
Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

Pɔlu í nɛ kpãai ku kɔ tia do wɔɔkɔ

14 Iŋɛ inɛm ŋa, amu takam ǹ mà kam kam iyi ì jɛ
inɛ jiida ŋa nɔ ì mà mii iyi ì nɛ ku ce ŋa, aa nɔ i yɔkɔ
i mua njɛ bisi ŋa.
15 Do nŋu fei, do wɔɔkɔ nla nlai n kɔ nŋɛ ide gɔ ŋa
wa si idei tiau ihɛ̃, n ye ŋɛò gigii mii ŋa iyi ì mà tã
ŋa. Ǹ kɔ nŋɛ wa bɛɛbɛi na didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem
16 ǹ wa n jɛò woo ce icɛi Jesu Kirisi bi hai jɛ Zuifu
ŋa. Ǹ wa n waazo laabaau jiidai Ilaaɔ̃ bɛi woo wee

ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a yɛ bɛi kuwee iyi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si,
si na iyi í jɔ̀ Hundeɛ í cica ŋa í jɔ̀ à má.
17 Na nŋu, na saabui Jesu Kirisi, ǹ nɛ inɔ didɔ̃ si
icɛm iyi ǹ wa n cea Ilaaɔ̃.
18 N kaa n yɔkɔ n fɔ ide gɔ bii kù jɛ idei icɛ iyi Kirisi
í ce si ide ku fɔm do si kookoosum ŋa ku ba hai jɛ
Zuifu ŋa a jirima Ilaaɔ̃
19 na saabui maamaake dimi ikã ikã ŋa iyi
gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í ce. Bɛɛbɛ mɔi ǹ waazo
laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa sãa hai Zeruzalɛmu
hee ku bɔ ikpa ilɛi Iliri.
20 Nɔ ǹ dasi idɔ n waazo laabaau jiidau si ilɛ ŋa bii
a kù gbɔ idei Kirisi titã, ku ba n maà n ma si icui ilei
inɛ gɔ.
21 Ǹ ce bɛɛbɛi ku ba n ce bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ,
tengi bii í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù fɔ ideɛ bi tu ŋa ajɔ kãma, aa yɔɔ.
Inɛ ŋa mɔ iyi a kù gbɔ baauɛ wo, aa gbɔ yaaseɛ.

Pɔlu wa fɔ idei Romu ku bɔ

22 Tuuba nkpɔ nkpɔ isɛɛnɛ ŋau bɛi í ya maa ganjim
n naa bi tu ŋɛ.
23 Amma nsɛi, ǹ kpa irii icɛm si ilɛ ŋau bɛ, nɔ si na
iyi í jɔ̀ ǹ wa n bi n naa bi tu ŋɛ hai adɔ̃ nkpɔ nkpɔ,
24 ǹ wa n tamaa bii ǹ wa n bɔ ikpa ilɛi Ɛsipanyi, an
yaa wa bi tu ŋɛ. Ǹ bi n yɛ ŋɛ n ce ajɔ minji bi tu ŋɛ bɛ
ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃, nɔ i sobim ŋa ku ba n bɔ Ɛsipanyiu.
25 Amma nsɛi titã Zeruzalɛmui ǹ wa n bɔ n koo n
sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋa,
26 domi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi
Masedɔni do ilɛi Gɛrɛsi à tɔtɔɔ fia do inɔ akã na ilu
are ŋa iyi à wa si inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau
Zeruzalɛmu bɛ.

27 Do kubii à tɔtɔɔò fiau, amma ntɔ ntɔ gbesei à waa mu si na iyi í jɔ̀ amanii Ilaaɔ̃i iyi Zuifu ŋau à nɛ à kpɔ̃ɔ do dimi mmu ŋa. Bɛɛbɛ mɔi á sĩa dimi mmu ŋau mɔ a sobi ŋa do amanii andunya nŋa.
28 Waati iyi an to Zeruzalɛmu n na ŋa fia iyi à tɔtɔɔu n kpaò irii icɛu bɛ, an bɔ Ɛsipanyi nɔ n yaa wa n naa n yɛ ŋɛ.
29 Ǹ mà iyi kutom wa bi tu ŋɛ bɛ á jɔ̀ Kirisi ku wee nŋɛ si mii nkpɔ nkpɔ.
30 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, í bam ku jabu si kutɔɔ nŋɛ ŋa.
31 I tɔɔ Ilaaɔ̃ ku nyam hai si awɔi hai dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee, nɔ i ce kutɔɔ má ŋa ku ba woo dasi Jesu naanɛ ŋau a gba amua iyi ǹ wa n bɔò Zeruzalɛmu do awɔ minji.
32 Bɛɛbɛ mɔi an to wa bi tu ŋɛ do inɔ didɔ̃ bii Ilaaɔ̃ í bi, nɔ n sĩmi keeke bi tu ŋɛ.
33 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ, ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

16

Pɔlu wa ce inɛ ŋa fɔɔ

1 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi Feebe wecĩ nwa si kpãai naanɛ ku dasi í jɛ ilu naanɛ. Woo ce icɛi inɛi igbɛi Jesu ŋai wa jɛ si ilui Sankere.
2 I gba abou na iri Lafɛ̃ɛ si bɛi í jɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋa a ce. Nɔ i maa sobiɛ ŋa do bukaatai mii iyi í bi si aninii iŋɛ fei, domi nŋu takaɛ í sobi inɛ nkpɔ, do amu takam.
3 I ce Pirisila do mɔkɔɛ Akilasi fɔɔ, kpaasi woo ce icɛm ŋa si icɛi Jesu Kirisi,

4 aŋa iyi a kù saalu baa kuwɛɛ nŋa ku ba a faaba ti
amu. Kù jɛ amu akãi ǹ wa n saabu ŋa, hee do igbɛi
inɛi Jesu ŋa iyi à jɛ dimi mmu ŋau fei à waa saabu
ŋa.
5 Nɔ i ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ nŋau
fɔɔ. Nɔ i ceem Epanɛti kpaasi jiidam nɔu fɔɔ, nŋu iyi
í tako í dasi Kirisi naanɛ si ilɛi Azii.
6 Nɔ i ce Maari fɔɔ, nŋu iyi í ce icɛ ntɔ ntɔ na iri
nŋɛ.
7 Nɔ i ce Andoniku do Zunia dimim ŋau fɔɔ, awaò
ŋai à ce piisɔ̃ɔ ajɔ. À nɛ bɛɛrɛ nla nla si inɔi woo bɛ
ŋau. À tako à dasi Kirisi naanɛ mɔm amu mbɛ ǹ
dasi.
8 Nɔ i ce Ampilatu fɔɔ, nŋu iyi í jɛ kpaasi jiidam si
kpãai Lafɛ̃ɛ.
9 I ce Uribɛ̃ɛ fɔɔ, kpaasi woo ce icɛ nwa si icɛi
Kirisi, do Sitaki kpaasi jiidam.
10 I ce Apelɛsi fɔɔ, nŋu iyi í nyisi naanɛ ku dasiɛ
ntɔ ntɔ si laakai ku cɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i Arisitobu ŋa
fɔɔ.
11 I ce Herodiɔ̃ɔ dimim nɔu fɔɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i
Naasisi ŋa fɔɔ, aŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ.
12 I ce Tiifɛni do Tiifozi fɔɔ, inaabo ŋa iyi à waa
cea Lafɛ̃ɛ icɛu. Nɔ i ceem Pɛɛsidi inaabo baakɔɔm
nɔu mɔ fɔɔ, nŋu mɔ í cea Lafɛ̃ɛ icɛ ntɔ ntɔ.
13 I ce Rufusi fɔɔ, nŋu iyi wa cea Lafɛ̃ɛ icɛ jiida, do
iyeɛ iyi wa jɛ bɛi iyei amu mɔ si kpãai naanɛ ku dasi.
14 I ce Asɛnkiti fɔɔ, do Filegoni, do Herimɛsi, do
Patobasi, do Herimasi, do kpaasi ŋa iyi aŋaò ŋa à
wɛɛ.
15 I ce Filələgu fɔɔ, do Zuli, do Neree, nŋu do
wecĩɛ, do Olɛmpasi, do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi
aŋaò ŋa à wɛɛ fei.

16 I ya ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Igbɛi inɛi Kirisi
ŋa fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.

Ide kufɔi ankãanyi

17 Ǹ wa n sõ ŋɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce laakaii inɛ ŋa
iyi à ya naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa si anini nŋɛ, nɔ a jò inɛ
gɔ ŋa a koosɛ si naanɛ ku dasi nŋa a cuku. Aŋai à ya
maa nya cɔɔi cio iyi ì gbɔ ŋa. I jò i ji̇̀ò inɛ dimi bɛɛbɛ
ŋa
18 domi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a kù waa cea Kirisi Lafɛ̃ɛ
nwa icɛ, í gbe inɔi aŋa taka nŋa. Do ide didõ do idei
inɛ ku lɛlɛ nŋa ŋaui à ya wa inyii iti̇̀i inɛ ŋa iyi a ci ya
ce laakai.
19 Iyi í jɛ ti iŋɛ mɔ, inɛ fei í mà bɛi ì waa jirima Lafɛ̃ɛ
ŋa. Na nŋu, ǹ wɛɛò inɔ didõ na iri nŋɛ. Amma ǹ bi í
nɛ bisi ŋai ku ba i mà bɛi aa ya ce jiida ŋa, nɔ i jɛ inɛ
ŋa iyi laalɔ ku ce í jɛ ìwɔ̀ nŋa.
20 Kaa kpɛ má, Ilaaõ nŋu iyi wa mu nwa laakai ku
sũ, á jò i tɛɛsɛ Seetam ŋa.
Didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.
21 Timɔtee kpaasi woo ce icɛm wa ce ŋɛ fɔɔ, do
Lusiusi, do Zasõɔ do Sosipatɛɛ dimim ŋa.
22 Nɔ amu Tɛtiusi, amu iyi Pɔlu í sõm ide ŋau ihɛ̃
nɔ ǹ kɔɔ, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ.
23 Gayusi, ilu idem wa ce ŋɛ fɔɔ, nŋu iyi bi tɛɛi inɛi
igbɛi Jesu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu, woo singa fiai
iluu do inɛ nwa Kaatusi à waa ce ŋɛ fɔɔ.[
24 Didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ fei.
Ami.]

Saabui ankãanyi

25 Ka saabu Ilaaõ, nŋu iyi á yɔkɔ ku mu nŋɛ gbugbã
na saabui laabaau jiida do idei Jesu Kirisi iyi ǹ wa n

ce waazoɛu. Ideui wa nyisi wa asii iyi wa singa wo hai ku kpɛ.

26 Amma nsɛi í fita gbugbãa. Ide ŋa iyi walii ŋau à kɔ si tia nŋa ŋa í jɔ̀ dimi fei í mà asiiu. Nɔ Ilaaɔ̃i í jilɔɔ si bɛɛbɛ ku ba dimi fei ku jirimaɛ si naanɛ ku dasi.

27 Na nŋu, Ilaaɔ̃, nŋu akã iyi í jɛ ilu bisi do ntɔ, amboe ku jɛ tɛɛ hee do ajɔ fei do saabui Jesu Kirisi. Ami.

Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ
Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282